

Högsta domstolen
Box 2066
103 12 Stockholm

Överklagande av en hovrättsdom – mord (påföljden)

Klagande

Riksåklagaren
Box 5553
114 85 Stockholm

Motpart

TM
Frihetsberövande: Häktad

Ombud och offentlig försvarare: Advokaten BA

Överklagade avgörandet

Svea hovrätts dom den 26 augusti 2020 i mål nr B 7715-20

Yrkande

Jag yrkar att Högsta domstolen med ändring av hovrättens dom ska bestämma påföljden till fängelse på livstid.

Frågan i målet

Det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att Högsta domstolen uttalar sig i fråga om påföljd för mord efter den ändring av 3 kap. 1 § brottsbalken som trädde ikraft den 1 januari 2020.

Bakgrund

TM har dömts för mord. Domstolarna har därvid funnit det utrett att han den 24 februari 2020 dödat JF i dennes hem genom att skära honom med en kniv över halsen. JF har av våldet orsakats en djup sårskada över hela halsen samt skador på underliggande muskulatur, på luft- och matstrupe, på kärl och vener med kraftiga blödningar, vilket ledde till att han slutligen avled den 3 mars 2020 på grund av omfattande syrebrist i hjärnan.

Enligt domstolarna har TM begått gärningen med s.k. likgiltighetsuppsåt. Tingsrätten bestämde påföljden till fängelse på livstid. Hovrätten, som bestämde straffet till fängelse i 18 år, uttalar i sina domskäl bl.a. följande.

Påföljden för TM ska som tingsrätten också funnit bestämmas till fängelse. När det gäller straffmätningen har hovrätten att tillämpa straffstadgandet om mord i dess lydelse från och med den 1 januari 2020. Straffskalan är fängelse på viss tid, lägst tio och högst arton år, eller på livstid. Som skäl för livstids fängelse ska det enligt de nya bestämmelserna särskilt beaktas om gärningen föregåtts av noggrann planering, präglats av särskild förslagenhet, syftat till att främja eller dölja annan brottslighet, inneburit svårt lidande för offret eller annars varit särskilt hänsynslös. Syftet med lagändringen är att livstidsstraffet ska kunna komma ifråga i betydligt större utsträckning än tidigare (se prop. 2018/19:138 s.16 och 20).

I förarbetena till nämnda lagändring sägs att de nya bestämmelserna innebär att sådana omständigheter som tidigare talat för ett straffvärde i den övre delen av den tidsbestämda straffskalan (15–18 år) i stället bör tala för ett livstidsstraff och att förändringen handlar om fördelningen av fall inom den befintliga straffskalan, utifrån brottets straffvärde. Avsikten med lagändringen, anför det vidare, är inte är att någon viss del av den tidsbestämda straffskalan framöver ska tillämpas i mindre omfattning, utan hela straffskalan bör användas vid straffmätningen. Regeringen uttalar vidare att den föreslagna lydelsen ger uttryck för en skärpt syn också på de fall av mord som även framöver kommer att bestraffas med ett tidsbestämt straff och att en konsekvens av lagändringen blir att straffnivån höjs även för sådana brott, med tillämpning av hela den tidsbestämda straffskalan (se a. prop. s. 29). Domstolen ska göra en helhetsbedömning av samtliga omständigheter som är relevanta för straffmätningen i det enskilda fallet och det ska därvid beaktas att omständigheterna kan föreligga i olika grad. Att det ska göras en samlad bedömning innebär att straffmätningen kan resultera i ett tidsbestämt straff, trots att det finns omständigheter som talar för ett livstidsstraff. Så kan t.ex. vara fallet om det finns förmildrande omständigheter av viss styrka (se a.prop. s. 34).

Som tingsrätten har konstaterat kan två sådana försvårande omständigheter som nämns i paragrafen om mord anses vara föreligga i detta fall. Dels har JF utsatts för svårt lidande, dels har gärningen varit särskilt hänsynslös. Försvaret har som en omständighet att beakta i förmildrande riktning lyft fram att det lidande JF utsatts för varit kortvarigt i och med att han snabbt kom under vård. Det har också från försvarets sida gjorts gällande att TM direkt efter knivskärningen sagt till JFs fru EF att hon skulle ringa efter ambulans. Enligt hovrättens mening måste dock det lidande som JF utsatts för – att i ett chock- och paniktillstånd blödande med halva halsen avskuren vänta på hjälp i omkring tio minuter eller något mer – anses vara ett svårt lidande. Att JF lidit svårt styrks också av polisen JEs vittnesmål. Den omständigheten att TM sagt till EF, när de möttes direkt efter knivskärningen, att hon skulle tillkalla ambulans kan inte heller anses förminska gärningens karaktär av särskilt hänsynslös.

Det finns alltså omständigheter som talar för att bestämma påföljden till livstids fängelse i detta fall. Det finns samtidigt vissa förhållanden av förmildrande karaktär som också bör beaktas. Det har visserligen, i vart fall från TMs sida, förelegat någon form av irritation eller liknande gällande en mobiltelefon, som kunde finnas hos familjen F. Inget i utredningen ger dock vid handen att det funnits

någon bakomliggande konflikt mellan TM och JF eller att TM av annan anledning tog med sig kniven i avsikt att döda JF, eller att gärningen på något annat sätt varit planerad. Det dödliga våld som TM utövade mot JF har alltså snarast karaktär av impulshandling och händelseförloppet har varit mycket hastigt. Efter gärningen begav sig TM med en blödande handskada till ett apotek i närheten, där han även sade till personalen att en värre skadad person snart skulle komma in. Kniven slängde han på en öppen plats, där den mycket snart hittades av en privatperson. Efter händelsen höll han sig inte undan utan åkte hem och ringde till sin bror KM och berättade att han skadat JF. TM greps av polis i sitt hem i nära anslutning till händelsen och uttryckte redan i polistransporten insikt i vad han gjort och ånger över detta.

Vid en samlad bedömning av graden av de försvårande omständigheter som har redovisats ovan och de omständigheter som i detta fall talar i mildrande riktning anser hovrätten att påföljden ska bestämmas till ett tidsbestämt straff. Med hänsyn till tillvägagångssättet och gärningens allvarlighet bedöms straffvärdet uppgå till fängelse i arton år. Påföljden ska därför bestämmas till fängelse i arton år.

Grunderna för min inställning

Straff ska, med beaktande av intresset av en enhetlig rättstillämpning, bestämmas inom ramen för den tillämpliga straffskalan efter brottets eller den samlade brottslighetens straffvärde. (29 kap. 1 § första stycket brottsbalken). Vid bedömningen av straffvärdet ska beaktas den skada, kränkning eller fara som gärningen inneburit, vad den tilltalade insett eller borde ha insett om detta samt de avsikter eller motiv som han eller hon haft. Det ska särskilt beaktas om gärningen inneburit ett allvarligt angrepp på någons liv eller hälsa eller trygghet till person. (29 kap. 1 § andra stycket brottsbalken.)

I 29 kap. 2 § stadgas ett antal försvårande omständigheter som vid sidan av vad som gäller för varje särskild brottstyp särskilt ska beaktas, bl.a. om den tilltalade visat stor hänsynslöshet (2) eller om den tilltalade utnyttjat någon annans skyddslösa ställning eller svårigheter att värja sig (3).

Av 3 kap. 1 § brottsbalken, i dess lydelse efter den 1 januari 2020, följer att den som berövar annan livet, döms för mord till fängelse på viss tid, lägst tio och högst arton år, eller på livstid. Som skäl för livstids fängelse ska det särskilt beaktas om gärningen föregåtts av noggrann planering, präglats av särskild förslagenhet, syftat till att främja eller dölja annan brottslighet, inneburit svårt lidande för offret eller annars varit särskilt hänsynslös.

Min bedömning

Syftet med ändringen av 3 kap 1 § brottsbalken är att livstidsstraffet ska komma i fråga i betydligt större utsträckning än tidigare och utgöra ett normalstraff i den bemärkelsen att det förutsätts dömas ut i en majoritet av fallen. Av förarbetena framgår att avsikten är att de mord där straffvärdet tidigare föranlett ett tidsbestämt straff om 15–18 års fängelse i stället ska föranleda livstids fängelse. (Se prop. 2018/19:138 s. 16).

Av den nya *andra meningen* framgår att det som skäl för livstids fängelse särskilt ska beaktas om gärningen föregåtts av noggrann planering, präglats av särskild förslagenhet, syftat till att främja eller dölja annan brottslighet, inneburit svårt lidande för offret eller annars varit särskilt hänsynslös. De nämnda omständigheterna är förhållanden med anknytning till själva gärningen som talar för att straffvärdet är så högt att straffet bör bestämmas till livstids fängelse. (Se a. prop. s. 32.)

Rekvisitet *svårt lidande* tar sikte på brottsoffrets situation. I omständigheten att gärningen inneburit svårt lidande för offret inryms ett antal ytterligare faktorer, såsom att våldet har varit kraftigt, att offret har tillfogats omfattande eller allvarliga skador, att offret har upplevt svår smärta, att gärningen har haft karaktär av avrättning, att förloppet har varit utdraget och att offret har känt stark dödsångest. (Se a. prop. s. 33.)

Som skäl för livstids fängelse ska det vidare särskilt beaktas om gärningen *annars varit särskilt hänsynslös*. Uttrycket tar sikte på sådana omständigheter vid gärningen som kan sägas vara särskilt graverande, men som inte nämns tidigare i straffbestämmelsen. Det avser främst förhållanden som rör brottsoffrets situation eller karaktären på angreppet mot honom eller henne. En gärning kan anses vara särskilt hänsynslös exempelvis på grund av att brottet har riktat sig mot en närstående, att brottsoffret har befunnit sig i en skyddslös ställning, att brottet har utförts i offrets hem, att brottet har förövats inför ögonen på närstående till offret, t.ex. offrets barn, eller att gärningsmännen har varit i numerärt överläge. (Se a. prop. s. 33.)

Flera av de faktorer som räknats upp i förarbetena föreligger i det nu aktuella målet. Våldet har varit så kraftigt att målsäganden orsakats inre skador. TM har använt en stor medhavd kniv med sådan kraft att bl.a. mat- och luftstrupen skurits av. Genom utredningen i målet står det klart att JF upplevt mycket svår smärta, panik- och dödsångest. Gärningen har även haft karaktär av avrättning. TM har helt utan förvarning kommit bakifrån och skurit JF i halsen. Det är vidare utrett att förloppet har varit utdraget på det sättet att JF upplevt smärta och stark dödsångest under en icke obetydlig tid.

Enligt min uppfattning kan domstolarnas bedömningar när det gäller frågan om graden av uppsåt starkt ifrågasättas. Det torde nämligen vara uppenbart att den som med en stor vass kniv skär en person över hela halsen på det sätt som skett här i gärningsögonblicket inser att personen kommer att avlida till följd av gärningen. Enligt min uppfattning bör i ett fall som detta graden av uppsåt dock inte ges någon mer avgörande betydelse vid bedömningen av straffvärdet av gärningen.

Det måste därvid beaktas att gärningen, oavsett grad av uppsåt, varit särskilt hänsynslös och inneburit ett mycket svårt lidande för JF. TM har bakifrån anfallit den inte ont anande och försvarslöse JF med dödligt våld mot halsen vilket medfört svår smärta och kraftig dödsångest som pågått under en relativt

lång tid. Gärningen har begåtts i JFs eget hem och i närvaro av hans hustru som tvingats bevittna sin makes dödskamp.

Till skillnad från tingsrätten har hovrätten ansett att det i detta fall finns vissa förhållanden av förmildrande karaktär som bör beaktas vid straffvärdebedömningen, såsom att det inte förelegat någon bakomliggande konflikt mellan JF och TM och att gärningen inte varit planerad utan en impulshandling. Med beaktande av bl.a. detta har hovrätten bedömt att påföljden ska bestämmas till ett tidsbestämt straff.

Jag delar inte hovrättens bedömning. Enligt min uppfattning föreligger det inte några förmildrande omständigheter i detta fall. Jag måste därvid framhålla att frånvaro av en försvårande omständighet (t.ex. att gärningen inte varit planerad) knappast i sig kan anses förmildrande.

Inte heller bör TMs agerande efter gärningen (att han berättat om det inträffade för sin bror, uttryckt ånger efter att han gripits av polis samt att han inte gömt undan mordvapnet) anses som förmildrande (se 29 kap. 3 § brottsbalken).

TM har, innan han gick hem till familjen F, beväpnat sig med en större kniv för det fall att det skulle "bli något". Oavsett graden av uppåt till mord talar detta förhållande starkt för att han redan i förväg gjort sig beredd på att begå ett allvarligt våldsbrott. Hans sätt att agera visar därtill på en total likgiltighet för andras liv och lidande.

Påföljden bör enligt min uppfattning bestämmas till fängelse på livstid.

Prövningstillstånd

Enligt 54 kap. 10 § första stycket 1 rättegångsbalken får prövningstillstånd meddelas om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av Högsta domstolen (prejudikatdispens). För att bevilja prövning enligt denna punkt krävs alltså att ett avgörande av Högsta domstolen blir av generell betydelse för bedömningen av framtida mål som innehåller liknande frågeställningar (Peter Fitger, Rättegångsbalken, s. 54:26).

Syftet med ändringen av 3 kap. 1 § brottsbalken är att livstidsstraffet ska komma i fråga i betydligt större utsträckning än tidigare och utgöra ett normalstraff i den bemärkelsen att det förutsätts dömas ut i en majoritet av fallen. Av förarbetena framgår att avsikten är att de mord där straffvärdet tidigare föranlett ett tidsbestämt straff om 15–18 års fängelse i stället ska föranleda livstids fängelse. (Se prop. 2018/19:138 s. 16.)

Det finns behov av vägledande uttalande från Högsta domstolen beträffande hur påföljd för mord ska bestämmas efter den senaste lagändringen som trädde ikraft den 1 januari 2020. Omständigheterna i målet är klarlagda och målet lämpar sig därför väl för prövning i Högsta domstolen. Det är angeläget att

Högsta domstolen så snart som möjligt kan ge en tydlig vägledning på området.

Sammantaget anser jag att det är av vikt för rättstillämpningen att Högsta domstolen prövar mitt överklagande.

Bevisning m.m.

Preliminärt åberopar jag inte någon bevisning. Jag ber dock att få återkomma med bevisuppgift och mina synpunkter på målets fortsatta handläggning för det fall Högsta domstolen meddelar prövningstillstånd i målet.

Petra Lundh

My Hedström

Kopia till:

Utvecklingscentrum
Åklagarkammaren i Västerås (AM-28228-20)
Kammaråklagaren Fredrik Ingblad